

P. Kohout – Ta dlouhá vlna za kýlem...

Praha: Paseka, 2000.

O AUTOROVI

Pavel Kohout se narodil roku 1928 v Praze. Část dětství strávil s rodinou v Polsku ve městě Osvětim, kde jeho otec získal zaměstnání. Má živé vzpomínky na období Mnichova, okupace a Pražského povstání. Dle svých slov: ¹„...člověk, který v pubertě zažije Mnichov, hospodářskou krizi, válku a osvobození v podstatě z jedné strany, tak je potom předprogramován politicky.“

Jako středoškolák byl členem Dismanova souboru, což mu zřejmě napomohlo v rozvoji svých uměleckých schopností. Po maturitě se stal studentem estetiky a divadelní vědy na FF UK. Od mládí byl zaníceným komunistou, což dokládá jeho členství v KSČ, Českém svazu mládeže a patřil též do Svazu československých spisovatelů. Brzy se stal masově oblíbeným prorežimním básníkem. Roku 1951-1952 působil jako šéfredaktor satirického týdeníku Dikobraz. V roce 1966 opustil ČSM kvůli svému nesouhlasu s tehdejší kulturně-politickou situací a následně byl vyloučen ze strany. Jeho postupná myšlenková proměna vyvrcholila okolo roku 1976, kdy stál u zrodu Charty 77. Důsledkem toho byl roku 1979 jemu a jeho manželce zakázán návrat ze stáže v Rakousku zpět do rodného Československa. Do roku 1990 byl zbaven československého občanství a bylo mu namísto toho uděleno občanství rakouské. Od revoluce působí střídavě ve Vídni i v Praze. Dnes je považován za mezinárodně úspěšného dramatika a prozaika a je jedním z našich nejpřekládanějších autorů.

Dílo:

Svou tvorbu započal zejména pohádkami a básněmi pro děti – Verše a písně (1952), Čas lásky a boje (1954). Mezi jeho významná prozaická díla patří např: Z deníku kontrarevolucionáře (1969), což je jeho vůbec první prozaické dílo o událostech z období „pražského jara“; Kde je zakopán pes (1987), kde líčí události spojené s Chartou 77, dále také Hodina tance a lásky (1989) nebo Hvězdná hodina vrahů (1995) . Mezi jeho divadelní hry patří například Zářijové noci (1953); Život v tichém domě (1974) a další.

TEMATIKA ODSUNU:

Hlavními postavami příběhu jsou dva páry: český a německý, jejichž pojítkem jsou události let 1938-1945 a malé město Michalov na jižní Moravě. Český pár tvoří starý lékař Martin Burian se svou snachou Sylvíí, německý pár rovněž naplňuje věkový rozestup – stará prateta Kämmerer a její synovec Siegfried. Tímto způsobem se autorovi daří naznačit rozdílnost pohledu na historické události zatížené vlastním vnímáním postav a hodnocení z odstupu

¹ <https://www.pametnaroda.cz/cs/kohout-pavel-20100105-0>

mladších a nezúčastněných. Tyto páry se setkají na zaoceánské plavbě a poněkud uměle zde autor konstruuje spor o interpretaci odsunu.

Proti sobě stojí dvě interpretace totožných událostí, které se měly odehrát na jižní Moravě v Michalovicích (toto město neodpovídá žádnému reálnému místu). Na jedné straně křivdy a teror působené Němci – M. Burian líčí přátelství se Seppem, ze kterého se později stal fanatický nacist, člen SA, jenž nechal popraviti 13 polských dělníků a jehož jednotka zavraždila Martinova bratra. Na straně druhé stojí vdova po Seppovi – prateta Kämmerer. Ta vidí v Burianovi vraha, který nechal v roce 1945 zavraždit Němce žijící ve vesnici, mezi kterými byl i Sepp.

Líčení Kämmerer: https://www.youtube.com/watch?v=yp_-ExFpDuw

POSTAVY:

Ačkoliv se tento přístup k problému může zdát objektivní, charakterové vlastnosti klíčových postav tohoto sporu neutrálnímu vnímání zamezují. Burian je vykreslován jako dobrý člověk, navíc lékař, jenž je sám nemocný. Cestuje se svou snachou, kterou opustil jeho syn, vůči čemuž se silně vymezuje a je Sylvii oporou. Silnou roli zde hraje i jeho následná emigrace před režimem do Švýcarska. Při hodnocení divokého odsunu není kritický. Přiznává, že se dělo bezpráví, a to především násilí páchané na ženách a olupování o německý majetek, zároveň ale proklamuje, že doba byla tak chaotická, že se mu nedalo zabránit. Násilné činy odsuzuje, nicméně je omlouvá a jejich pachatelům se paradoxně stejného odsouzení nedostává. Rozkrádání majetku je výrazně ospravedlňováno potřebou nakrmit a pomoci lidem vracejícím se z koncentračních táborů.

Prateta Kämmerer je naopak od začátku popisována jako panovačná a arogantní milionářka, kterou personál lodi pojmenovává hanlivou přezdívkou. Extrémně vyumělkovaně působí líčení jejího života v Sudetech, kdy v naději, že se jí narodí chlapec, chce své dítě pojmenovat po A. Hitlerovi a válku vnímá jako spravedlivou. Život v Sudetech během války popisuje velice idylicky a rok 45 líčí jako velkou křivdu a zlovůli Čechů, kteří rozkradli majetek, pozabíjeli německé muže a znásilnili jejich ženy. Největší křivdu, vraždu svého muže, hodlá odplatit stejnou mincí – vraždou M. Buriana.

Jako určité smíření můžeme chápat vyústění románu, ve kterém jak Burian, tak Kämmerer pravděpodobně společně spáchají sebevraždu skokem do vody. Tento úsek nechává autor nejasný a nevyřknutý.

FORMA VYPRÁVĚNÍ:

Po jednotlivých kapitolách nebo v jejich rámci se mění vypravěč, na mnoho scén tak máme možnost nahlédnout z více úhlů, vždy ale z nějakého velice subjektivního pohledu, který je založen na nepodložených úsudcích. Často se během četby setkáme s tím, že je nějaká situace daným vypravěčem dezinterpretována. Jedná se například o neustálé zaměňování Sylvie za manželku Buriana, přestože je jeho snachou. To samé platí o opakovaném mylném označení Sigfrieda za gigola paní Kämmerer. Stejný jev nalezneme i v některých rozhovorech

mezi postavami, kdy nahlížíme do mysli obou z nich a narážíme na lehká vzájemná nedorozumění. Autor nám tím může tímto způsobem opět chtít naznačit, že není vždy možné dobrat se jediné pravdy, dokud nemáme všechny potřebné informace. Podobně tuto skutečnost lze pociťovat i v samotném záhadném zmizení Buriana a Kämmerer, jehož pravé okolnosti znají právě jen oni.

AUTOROVA INTENCE:

Jak jsem již nastínila, ačkoliv se jedná o konfrontaci dvou diametrálně odlišných pohledů, pochopení stojí na straně Čechů a s objektivním pojetím se na stránkách románu nesetkáváme. To dokazuje už samotné poselství v závěru knihy, ve kterém se zdůrazňuje, že dějiny tohoto problému se začaly psát roku 1938. Ačkoliv se klade důraz na roli mladší generace a jejího zhodnocení, mladší protagonisté příběhu se k celému problému hlouběji nevyjadřují a nesnaží se o vlastní reflexi. V autorově komentáři v závěru knihy se pak varuje především před nebezpečím „nacionalistických vášní.“²

FILM:

Román byl vydán jak česky, tak německy a vznikl podle něj v roce 2011 německo-rakouský televizní film.

Trailer film: <https://www.youtube.com/watch?v=qaq1m9hBmhE>

² P. Kohout: Ta dlouhá vlna za kýlem... Praha: Paseka, 2000. s. 230.